

## Розділ 1. СЛОВО МИНУЛИХ ЛІТ

### Тема «Українська душа в народних піснях і баладах»

#### **НАРОДНІ РОДИННО-ПОБУТОВІ ПІСНІ. ВИДИ РОДИННО-ПОБУТОВИХ ПІСЕНЬ. ТРАДИЦІЙНА СИМВОЛІКА Й ОБРАЗИ. «МІСЯЦЬ НА НЕБІ, ЗІРОНЬКИ СЯЮТЬ», «ЦВІТЕ ТЕРЕН, ЦВІТЕ ТЕРЕН», «ОЙ ПІД ВИШНЕЮ, ПІД ЧЕРЕШНЕЮ...»**

**ОР:** учень / учениця ознайомлюється з родинно-побутовими піснями як одним із найдавніших видів народної лірики; усвідомлює їхню тематичну й жанрову різноманітність; розкриває традиційну символіку й образи, що використовують у цих піснях; свідомо застосовує прийоми активного слухання фольклорних творів; аналізує стильові, жанрові, естетичні й мовні особливості художнього тексту; визначає специфіку складників структури художніх текстів, а також особливості міжродових і міжжанрових утворень; коментує власні почуття під час читання художнього тексту та враження від прочитаного, аналізує вплив виражальних засобів.

#### ПЕРЕБІГ УРОКУ

##### I. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ

##### II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

##### 1. Перевірка домашнього завдання

##### 2. Евристична бесіда

- ◆ Що ви можете сказати про значення народної пісні в житті людини?
- ◆ Що таке ліричні пісні?
- ◆ Які вони можуть бути?

##### III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

##### Вступне слово вчителя / учительки

Учитель / учителька розповідає про те, що родинно-побутові пісні — це невід’ємний складник духовної спадщини народу, який відображає особисте життя, переживання та стосунки в родині.

##### IV. ОПРАЦЮВАННЯ ТЕМИ УРОКУ

##### 1. Народні родинно-побутові пісні (пояснення вчителя / учительки, записи в зошити / словнички, робота з опорною схемою / презентацією)

##### 1.1. Визначення родинно-побутових пісень

Народні родинно-побутові пісні — це ліричні твори, що відображають особисті почуття переживання, сімейні стосунки та події в житті людини, охоплюючи такі теми, як кохання, сімейний побут, а також трагічні сімейні обставини.

Ці пісні належать до жанру українського фольклору; їх передавали в усній формі із покоління в покоління.

## 1.2. Види родинно-побутових пісень

### Основні теми й групи родинно-побутових пісень

**Пісні про кохання:** відображають почуття, переживання, розлуку й радість закоханих

**Пісні про сімейне життя та родинні стосунки:** описують звичаї, побут, взаємини всередині сім'ї

**Пісні про трагічні сімейні обставини:** зокрема пісні сирітські та вдовині, які розповідають про складні життєві ситуації

**Колискові пісні:** це ліричні пісні, які мати співає дитині перед сном

**Жартівливі пісні:** мають гумористичний підтекст і відображають веселий настрій

За тематикою родинно-побутові пісні поділяють на групи

**Пісні про кохання:** відображають почуття закоханих, перешкоди на шляху до щастя, розлуку, зраду.

**Пісні про сімейне життя:** показують стосунки в родині, проблеми шлюбу, виховання дітей.

**Пісні про трагічні сімейні обставини:** удовині, сирітські; пісні, пов'язані із втратою близьких.

## 1.3. Традиційна символіка й образи

**Символи:** у родинно-побутових піснях часто використано традиційні символи, які мають глибоке значення в українській культурі. Наприклад:

- *калина* — символ краси, кохання, роду;
- *верба* — символ журби, розлуки;
- *вишня* — символ дівочої краси й молодості;
- *рушник* — символ дороги, долі, життя.

**Образи:**

- *дівчина:* образ прекрасної, але часто нещасливої дівчини, яка переживає кохання, зраду, розлуку;
- *хлопець-козак:* образ мужнього, відважного воїна, який захищає рідну землю, але часто розлучається з коханою;
- *мати:* образ турботливої, співчутливої жінки, яка переживає за долю своїх дітей;
- *батько:* образ суворого, але справедливого господаря, який дбає про свою родину.

## 2. Теорія літератури, повторення

(пояснення вчителя / учительки, записи в зошити / словнички)

**Епітет** — це образне, емоційно забарвлене означення, яке надає предмету, явищу чи особі виразнішої, яскравішої характеристики. Це може бути слово або словосполучення (зазвичай прикметник), що допомагає створити точний образ, поглибити розуміння сенсу й надати тексту поетичності й мальовничості.

**Паралелізм у літературі** — це стилістичний прийом, за якого використовують синтаксично, граматично та за змістом схожі конструкції (слова, фрази, речення) для створення образності, підсилення емоційного впливу, надання ритму й гармонії. *Приклад:* психологічний паралелізм, де зіставляють явища природи із почуттями й станами людини (наприклад, самотність людини і самотність дерева в полі).

У літературі **порівняння** — це троп (художній засіб), який полягає в зіставленні одного предмета, явища або поняття з іншим, подібним до нього, щоб глибше розкрити або яскравіше зобразити його властивості. Це роблять за допомогою спеціальних сполучників, як-от: *як, мов, немов, наче, буцім, ніби*.